

Fuscidea lightfootii en *Fuscidea pusilla* in Nederland

Laurens Sparrius, Kok van Herk, Maarten Brand, André Aptroot & Leo Spier

Epifytische suikerkorsten

Fuscidea lightfootii (J.E. Smith) Coppins & P. James (Boomsuikerkorst) is een grijsgroene, soredieuze korst met divaricaatzuur en heeft meestal bruinzwarte pycnidiën en apotheciën. De soort komt vooral in warme, atlantisch gebieden in Europa voor. *Fuscidea pusilla* Tønsberg (1992) (Schorssuikerkorst) is een sterk gelijkende soort, die grovere sorediën vormt op een veel groener thallus, en nooit fertiel of met pycnidiën is gevonden. De soort heeft een noordelijke en continentale verspreiding in Europa.

Van beide soorten bestaan oude collecties uit het begin van de 20ste eeuw, en beide zijn de afgelopen tien jaar weer sporadisch in Nederland gevonden. Bij de nieuwe vondsten gaat het steeds om kleine exemplaren van hooguit 1 cm² grootte. Helaas zijn er nog geen flora's die het verschil tussen de twee soorten goed beschrijven. *Fuscidea pusilla* lijkt nog het meest op *Ropalospora viridis* (Koele boskorst) die in de Nederlandse veldgids (Van Herk & Aptroot 2004) staat afgebeeld. *R. viridis* is echter helderder van kleur, ook in droge toestand, en bevat het eveneens UV+ witte perlatolzuur. *Fuscidea lightfootii* kan gemakkelijk verward worden met *Lecidella elaeochroma* (Gewoon purperschaaltje); indien apotheciën aanwezig zijn is het verschil met de laatste duidelijk te zien aan de veel dunnere apotheciumrand. De thalli van *F. pusilla* lijken op grond van het Nederlandse materiaal duidelijk kleiner te blijven dan die van *F. lightfootii* (vergelijk foto 1 en 2).

Oude vondsten

Fuscidea lightfootii werd in de negentiende eeuw in Nederland verzameld, op beuken bij Breda, Utrecht en Haamstede. Materiaal hiervan ligt in het Nationaal Herbarium Nederland (Leiden) onder de naam *Catillaria lightfootii* (J.E. Smith) H. Olivier. Door MB is in het Nationaal Herbarium Nederland (Leiden) ook meeverzameld materiaal van *Fuscidea pusilla* uit 1909 gevonden. Het is aannemelijk dat beide soorten gedurende het grootste deel van de twintigste eeuw in ons land afwezig, of net als nu zeer zeldzaam waren.

Fuscidea lightfootii (Sm.) Coppins & P. James

Prov. Utrecht, De Bilt, 1841, C.M. van der Sande Lacoste & R.B. van den Bosch (NHN-L: L0166405). - *Prov. Zeeland*, Haamstede, 1844, R.B. van den Bosch (NHN-L: L0166409). - *Prov. Noord-Brabant*, Breda, Het Liesbosch, 1852, R.B. van den Bosch (NHN-L: L0166406).

Fuscidea pusilla Tønsberg

Prov. Overijssel, Agnietenberg, maart 1909, km-hok: 21-46-55, D. Lako (NHN-L), met *Lecanora pulicaris*, *Evernia prunastri*, *Melanella subaurifera*, *Lecanora aitema*, *Buellia griseovirens* en *Lecanora strobilina*.

Recente vondsten

Recent zijn in Nederland diverse vondsten gedaan van *Fuscidea pusilla*: op *Populus spec.* bij Nieuwkoop, op *Betula* bij Austerlitz, op *Tilia* bij Breukelen en op *Populus alba* bij Cadzand (foto 1) en Wassenaar.

Foto 1. *Fuscidea pusilla* op Zeeuws-Vlaanderen. De doorsnede van het grootste thallus is 7 mm. (foto: Kok van Herk).

Foto 2. *Fuscidea lightfootii* op Schouwen-Duiveland. De doorsnede van het thallus is 12 mm. (foto: Kok van Herk).

De determinatie is vooral tot stand gekomen met TLC en de UV-reactie (UV+ wit). De soort wordt het meest gevonden in pioniersituaties op jonge bomen. De soort lijkt een voorkeur te hebben voor tamelijk voedselrijke schors. Recente vondsten in de Duitse deelstaat Nedersaksen (Boch & Sparrius 2006) laten zien dat de soort ook kan voorkomen op oude, beschutte laanbomen met neutrale en zure schors in bosgebieden met relatief weinig invloed van stikstof.

***Fuscidea pusilla* Tønsberg**

Nederland: Prov. Zuid-Holland, Nieuwkoop, Meijepark, op vrijstaande, jonge abeel in een park aan het water, 20 juni 1997, coörd: 112,9-460,5, km-blok 31-33-53. L.B. Sparrius 409 (hb, TLC!, det. T. Tønsberg). - Wassenaar, Berkheide, ten noorden van de Wassenaarseslag, op scheve abeel in binnenduinrandbos, 7 november 2001, coörd: 85,3-464,6, km-hok: 30-36-11, L.B. Sparrius 5179 (hb), A. Aptroot 53740 (hb, TLC!) & C.M. van Herk (hb). - Prov. Utrecht, tussen Zeist en Austerlitz. Krakelingput, zandafgraving met grindrijke heide, op stam van oude berk, 27 januari 1999, coörd: 148,4-456,5, km-hok 32-42-44, L.B. Sparrius 1785 (hb, TLC!). - Landgoed Nijenrode, op jonge linde op parkeerplaats, 23 april 2006, coörd: 129,0-463,6, km-hok: 31-36-25, Aptroot (hb, TLC!). - Prov. Zeeland, Zeeuws-Vlaanderen, oostelijk van Cadzand, Groedse Duintjes, op witte abeel in bosje achter de zeereep, 3 augustus 2006, coörd: 22,9-380,4, km-hok: 48-41-53, C.M. van Herk 6584-6 (hb, foto 1).

Vergelijkingsmateriaal uit Noorwegen:

Prov. Nordland, Sørfold, 28 juli 1986, coörd: 33WWR3508 (WGS-84), berk op zuid-helling. T. Tønsberg 9748 (BG). - Sogn og Fjordane, Førde, 21 mei 1983, coörd: 32VLP3418 (WGS-84), op witte els aan zuid-oever van river. T. Tønsberg, 7821 (BG).

op grond van de inhoudstof divaricaatzuur,

Fuscidea lightfootii is in Nederland recent van maar twee vondsten bekend: op *Quercus robur* op Ameland en op *Populus alba* op Schouwen-Duivenland. Op Ameland groeide hij net als in de meer Atlantische gebieden van Europa op gladde schors van dunne takken. Op Schouwen groeit hij met goed ontwikkelde apotheciën op gladde, harde, geëxponeerde schors (foto 2). In beide gevallen is sprake van een pioniersituatie.

***Fuscidea lightfootii* (Sm.) Coppins & P. James**

Nederland: Prov. Friesland, Ameland, Hollum, in jong eikenbosje 'De Aanleg' in duinheide, op dunne tak (2 cm diam.) van zomereik, 1 januari 2002, coörd: 172,4-607,3, km-hok: 01-47-33. L.B. Sparrius 5612 (hb). Materiaal met alleen pycnidiën. Prov. Zeeland, Schouwen-Duivenland, Nieuw-Haamstede, op stam van witte abeel in de duinen, 21 september 2006, coörd: 39,0-415,6, km-hok: 42-24-55. C.M. van Herk 7519-5 (hb, foto 2). Materiaal met apotheciën.

Vergelijkingsmateriaal uit Frankrijk:

Dépt. Lorraine, St Jean les Longuyon, vallei van de Othe, 6 juli 1997, coörd: 31UFQ787835 (WGS-84), op gladde schors van *Acer* in grasland langs beek. L.B. Sparrius 247 (hb). Materiaal met pycnidiën en apotheciën.

Dankwoord

Prof. Dr. T. Tønsberg (Bergen) stelde herbariummateriaal beschikbaar uit Noorwegen en controleerde het Nederlandse exemplaar uit Nieuwkoop.

Literatuur

Boch, S. & L.B. Sparrius, 2006. Neue und interessante Flechtenfunde aus dem Landkreis Lüneburg und Lüchow-Dannenberg (Nordost-Niedersachsen). *Herzogia* 19: 77-83.
Van Herk, C.M. & A. Aptroot, 2004. Veldgids Korstmossen. KNNV Uitgeverij, Utrecht.

Tønsberg, T., 1992. The sorediate and isidiate, corticolous, crustose lichens in Norway. *Sommerfeltia* 14:1-331.

Auteursgegevens

L.B. Sparrius, BIO.DIV, Vrijheidslaan 27, 2806 KE Gouda (sparrius@biodiv.nl)

C.M. van Herk, LON, Goudvink 47 3766 WK Soest (lonsoest@wxs.nl)

A.M. Brand, Klipperwerf 5, 2317 DX Leiden

A. Aptroot, ABL Herbarium, Gerrit van der Veenstraat 107, 3762 XK Soest (andreaptroot@wanadoo.nl)

J.L. Spier, Koning Arthurpad 8, 3813 HD Amersfoort (leo.spier@lemar.demon.nl)

Abstract

Fuscidea lightfootii and *Fuscidea pusilla* in The Netherlands.

The epiphytic lichen species *Fuscidea pusilla* has been overlooked and is reported here as a new addition to the Dutch lichen flora. This paper gives an overview of both old and recent records based on voucher specimens. *Fuscidea lightfootii*, in the Dutch Red List regarded as Regionally Extinct, has been rediscovered at two localities in 2002 and 2006.